

Цимбал Р.С.,
здобувач другого освітнього рівня (магістр)
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
Науковий керівник: **Антонова О.В.,**
д-р наук з держ. упр., проф.
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

ВЗАЄМОДІЯ МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МЕХАНІЗМИ ГАРАНТУВАННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

У контексті повномасштабної російської збройної агресії органи державної влади та місцевого самоврядування виконують розширений обсяг повноважень, спрямованих на забезпечення безпеки населення, підтримання критичної інфраструктури та гарантування базових прав і свобод громадян. Правовий режим воєнного стану, визначений у законодавстві України [1; 2], встановлює чіткі рамки допустимих обмежень прав людини, водночас покладаючи на органи влади обов'язок забезпечити їх пропорційність, обґрунтованість та мінімально необхідний характер. В умовах високої загрози життю та здоров'ю населення такі заходи стають важливим елементом публічного управління, спрямованого на збереження життєздатності територіальних громад.

Серед ключових обмежень прав і свобод громадян у воєнний період першочергово постає свобода пересування та вибору місця проживання, що регулюється через блокпости, примусову або рекомендовану евакуацію та обмеження доступу до територій, які становлять підвищену небезпеку [2; 5]. Такі заходи тісно пов'язані з реалізацією завдань цивільного захисту і спрямовані на мінімізацію людських втрат. Право приватної власності також зазнає тимчасових обмежень: можливе примусове відчуження майна для потреб оборони держави, яке проводиться виключно на підставі закону та передбачає подальшу компенсацію відповідно до нормативних актів. Обмежується і свобода мирних зібрань, що зумовлено загрозами для громадської безпеки та необхідністю запобігання скупченню людей у небезпечних зонах. Під посиленням регулювання перебуває підприємницька діяльність, насамперед у сфері критичної інфраструктури, що потребує спеціальних режимів роботи. В умовах

активних бойових дій держава вводить обмеження щодо інформаційних прав – зокрема щодо поширення даних про переміщення військ, укриття, об’єкти критичної інфраструктури, що є необхідним для запобігання ризикам витоку стратегічної інформації [2; 5].

Для забезпечення дотримання прав та свобод населення, попри чинні обмеження, застосовується комплекс інституційних, правових, цифрових і соціальних механізмів. Так, інституційні механізми включають роботу координаційних штабів, центрів підтримки внутрішньо переміщених осіб та спеціалізованих комунікаційних структур при місцевих державних адміністраціях, що забезпечують оперативне інформування населення щодо правового режиму, актуальних обмежень і можливостей отримання допомоги [6; 7; 8]. Правові механізми ґрунтуються на принципі пропорційності, документуванні всіх управлінських рішень та гарантуванні доступу громадян до правової допомоги. Законодавство забезпечує процедури компенсації за примусово відчужене майно та встановлює вимоги щодо прозорості таких дій [1; 2; 3; 5]. Важливою складовою стають цифрові механізми, представлені платформою «Дія» та іншими електронними сервісами, які використовуються для сповіщення населення, призначення виплат, реєстрації ВПО та подання заяв у сфері соціального захисту й адміністрування [6; 8]. Соціальні механізми охоплюють організацію укриттів, надання гуманітарної допомоги, розміщення внутрішньо переміщених осіб, забезпечення доступу до медичної та психологічної підтримки, що є критично важливим для функціонування громад під тиском воєнних загроз [6; 7].

Важливий міжнародний аспект гарантування прав населення в умовах війни та катастроф розкривається у звітах Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD). У цих документах наголошується на необхідності дотримання стандартів людиноцентрованого управління катастрофами, зокрема права громадян на доступ до достовірної інформації, участь у процесах планування безпеки, отримання гуманітарної підтримки та недискримінацію під час евакуації та розподілу ресурсів. OECD підкреслює, що місцеве самоврядування відіграє ключову роль у швидкому реагуванні, координації служб та

забезпеченні прав вразливих груп у кризових ситуаціях (OECD Disaster Risk Governance Report) [11].

Функціонування органів місцевого самоврядування та військових адміністрацій відбувається в умовах суттєвого навантаження та ресурсних обмежень, що ускладнює реалізацію покладених повноважень [6; 9]. Нерідко бракує уніфікованих стандартів взаємодії між ОМС і ОДА/РДА, що знижує ефективність координації на місцевому рівні [7; 8]. Водночас розвиток цифрових сервісів, підвищення кваліфікації кадрів та впровадження мережових моделей управління сприяють підвищенню прозорості, відповідальності та якості гарантування прав громадян [8; 10], а публічна звітність та регулярна комунікація з громадянами посилюють довіру до органів влади, що є ключовим чинником стабільності територіальних громад у кризових умовах [9; 10].

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
4. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 4 черв. 1999 р. № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
5. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 2 жовт. 2012 р. № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
6. Мінрегіон України. Аналітичні матеріали щодо діяльності громад у період воєнного стану. Київ, 2022–2023. URL: <https://decentralization.gov.ua>
7. Офіс Ради Європи в Україні. Місцеве самоврядування в умовах війни: основні виклики та рекомендації. Київ, 2023. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv>
8. UNDP Ukraine. Local Governance and Resilience Report. Kyiv, 2023. URL: <https://www.undp.org/ukraine>

9. Куйбіда В. С., Толкованов В. В. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації. Київ : Книга+, 2019. 256 с.
10. Нижник Н. Р., Машков О. О. Публічне управління: теорія і практика. Київ : НАДУ, 2017. 320 с.
11. OECD. Boosting Disaster Prevention through Innovative Risk Governance: Insights from Austria, France and Switzerland. Paris: OECD Publishing, 2017. DOI:10.1787/9789264281370-en